

Тақырыбы: Дауыл. Боран. Жел

Д

Орындаған: Қожабеков

Қабылдаған: Айтбекова Т

Астана 2014 жыл

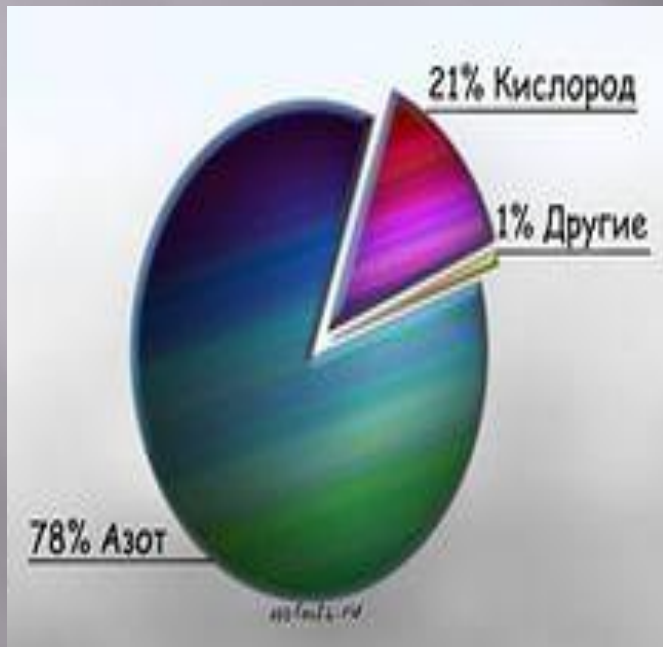
Жоспар

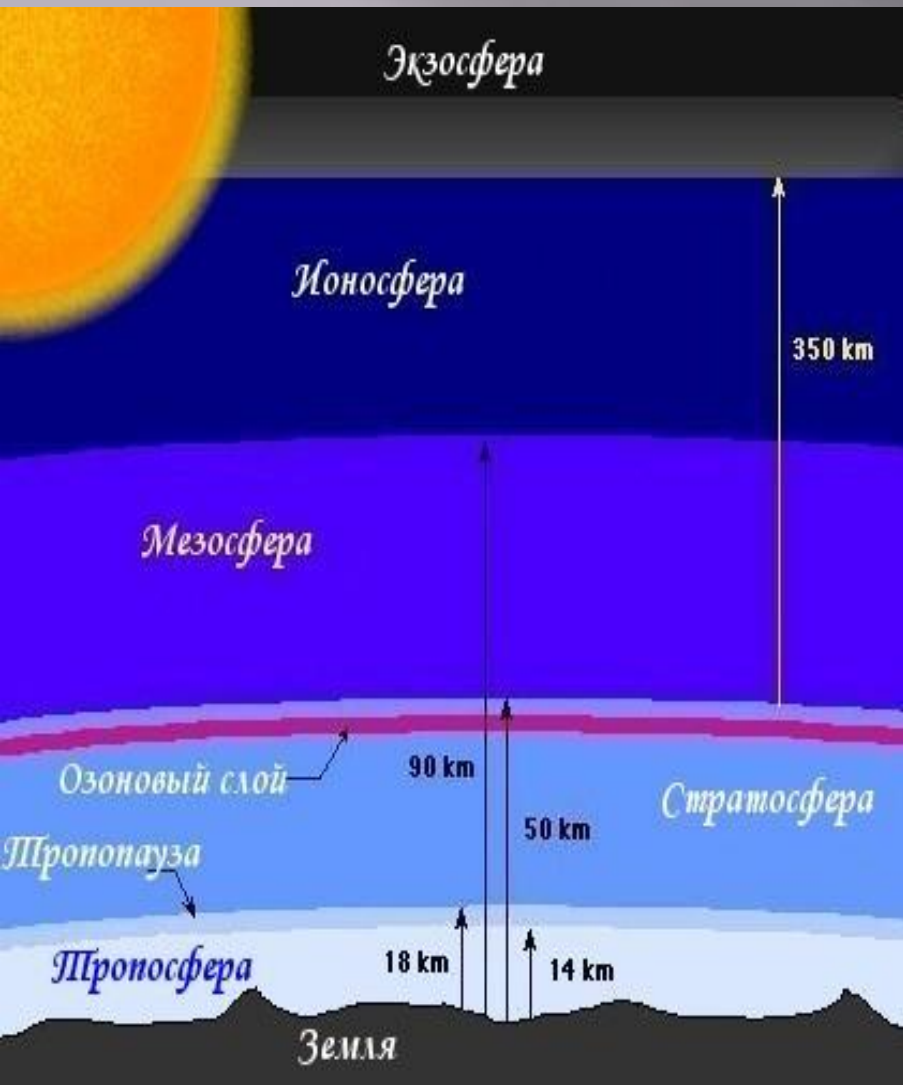
- ▣ Циклондар мен антициклондар
- ▣ Дауыл
- ▣ Боран
- ▣ Жел

Циклондар мен антициклондар

Жердің атмосферасы біркелкі элементтерден тұрмайды. Жер бетіндегі атмосфераның құрамы: 78% азоттан, 21% оттегіден, 0,9% оргоннан және болар болмас пайыздары көмірқышқыл газдан (углекислый газ), сутектен, гелийден, неоннан және т.б. газдардан тұрады.

Атмосфераның төменгі қабатында 20км деңгейде су буы бар. Ал 20-25 км биіктікте озон қабаты орналасқан. Ол қабат тірі организмдерді зиянды қысқа толқынды сәулелерден қорғайды. 100км биіктікте газдардың молекулалары атом мен иондарға бөлініп ионосфераны құрайды.

Температураның таралуына байланысты атмосфера тропосфераға, стратосфераға, мезосфераға, термосфераға және экзосфераға бөлінеді. Ауаның жерге қатысты қозғалуын жел деп атайды. Желдің күшін Бофорт шкаласы бағалайды.

Желдің бағыты үлкен қысымнан кіші қысымға бағытталады. Атмосферадағы қысымның кіші аймағының ең кіші қысымының ортасы циклон деп аталады.

Дауыл

- Дауыл – бұл өте үлкен күші мен ұзақ уақытта сақталу мүмкіншілігі бар жел. Бұл кезде желдің жылдамдығы 32 м/с және одан да көп болып, желдің күші Боферт шкаласы бойынша 12 баллдан асады. Дауылдың размерлері әр-түрлі болуы мүмкін. Әдетте дауылдың енін катастрофалық қираған зонаның енімен алады. Кейбір жағдайларда дауылдың ені 1000 км -ге дейін жетіп қалады. Тайфунның қирау ені (разрушении) $15\text{--}45\text{ км}$. Дауылдың орташа ұзақтығы $9\text{--}12$ күн. Дауыл өзінің стихиялық апат әсері жағынан жер сілкінісінен кем болмайды. Көп жағдайда дауыл нөсер жаңбырмен қатар өтіп халық пен шаруашылыққа тигізер зиян зардабын өте күрделі масштабтарға дейін жеткізуі мүмкін.

Боран

- Бұл желдің жылдамдығы жағынан дауылдан жылдамдығы кіші болған жағдай. Борандағы желдің жылдамдығы 15-20 м\с дейін болуы мүмкін. Ал материалдық және адам шығыны жағынан дауылдан әлде қайда төмен. Боран құйынды және бір бағытты болып келеді. Құйынды боран үлкен аумақтарға дейін жайылуы ықтимал. Құйынды боран шаңды және қарлы болып бөлінеді. Шаңды боран – бұл күшті құйынды қатты желдің салдарынан құмды, шаңды, топырақты, тұзды ауаға көтеріп ауқымды (значительный) қашықтыққа алып барып тастау мүмкіндігі бар жағдай. Шаңды боран көбіне шөлді жерлерде көп болады. Кенет көтерілетін боран кездейсоқ басталып кету қасиеті бар және өте қысқа мерзімде өтеді. Мысалы 10 минуттың ішінде желдің жылдамдығы 3 м\с-тан 30 с-қа дейін өседі.

Жел қалай пайда болады? Осы сұрақтың төңірегінде қаншама адамның бас ауыртары сөзсіз. Өйткені, жел атаулы бір немесе екі күннің еншісіндегі дүние емес. Күні-түні далада жүрсек те, үйде жүрсек те жел атаулының жақын екенін сезінеміз. **Біз өмір сүріп жатқан жер оңтүстік, солтүстік, шығыс, батыс болып бөлінеді.** Оны біз бала жастан мектеп қабырғаларынан оқып үйрендік. Ал енді картадан жер бетінің өзендеріне карап көрдіңіз бе? Міне, осы жерден сауал туындайды. Өйткені, солтүстіктен бастау алатын өзендер оңтүстікке, оңтүстіктен ағатын өзендер солтүстікке қарай бағыт-бағдарларын бұрғысы келіп тұрады. Бұл жерде бәрімізге түсінікті *жердің айналу заңдылығының* орындалатынын көреміз.

Назарларыңызға РАХМЕТ!!!